

УДК 37.018.43:347.77(485)

А. О. Агейчева,
кандидат педагогічних наук, доцент
С. І. Мангура,
викладач
(Полтавський національний
технічний університет)

ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Провідними принципами побудови дистанційного навчання в навчальному закладі є єдина методологічна основа, децентралізація створення та управління єдиною системою дистанційної освіти, режим найбільшого сприяння, комплексність, доступність, модульність.

Дистанційне навчання базується також на деяких важливих принципах: інтерактивності, стартових знань, індивідуалізації, ідентифікації, регламентного навчання, педагогічної доцільності застосування засобів нових інформаційних технологій.

Дистанційне навчання має багато переваг як соціальних, так і економічних. Як і у випадку корпоративного навчання, економіка є головною рушійною силою. Дистанційна освіта також має багато переваг для суспільства, хоча вони важче піддаються кількісній оцінці. Незважаючи на величезну кількість навчальних закладів у світі, попит на ринку освітніх послуг, як і раніше, перевищує пропозицію. Дистанційне навчання створює рівні можливості для всіх, хто бажає здобути освіту, підвищити кваліфікацію, пройти перепідготовку та знайти роботу. Ця система дозволяє отримати вищу освіту паралельно з основною діяльністю людини, розширює можливості навчання за кордоном, отримання вчених ступенів, визнаних міжнародним освітнім співтовариством. Дистанційна освіта передбачає більш широкі перспективи у виборі вишу. Основу освітнього процесу при дистанційному навчанні складає цілеспрямована й контрольована інтенсивна самостійна робота студента, який навчається за індивідуальним розкладом у зручному для нього темпі.

Звичайно, рівень необхідності навчання і можливості отримати освіту за допомогою комунікаційних технологій варіюється залежно від економічного розвитку окремо взятої країни

Аналіз досліджень і публікацій. Систематизація та проведення аналізу існуючих практикумів та методів забезпечення якості дистанційного навчання створюють необхідну основу для наукових доробок. Наукові роботи Кристиана Нільсона, Генри Олсона, Анни Танер підтверджують важливість дослідження авторського права при дистанційному навчанні. Необхідність подальших досліджень обумовлена захистом інтелектуальної власності системи електронного навчання у вишах. Доуни та Ровай досліджуючи взаємодію Інтернет та вищої освіти, підтверджують важливість захисту інтелектуальної власності при дистанційному навчанні.

Мета статті. Вивчення поточної політики в галузі інтелектуальної власності дослідницьких університетів у відношенні до онлайн-матеріалів дистанційних програм є дуже важливим аспектом дослідження. Поширення дистанційного навчання переконує викладачів, адміністраторів та установи, що інституційна політика повинна захищати і підтримувати середовище, яке заохочує творчість, продуктивність та академічну свободу. Це забезпечує фундамент для аналізу, критики та подальшого розвитку послідовного захисту авторського права й інтелектуальної власності, пов'язаних із матеріалами дистанційних курсів. Дослідження захищеності інформаційних ресурсів такого навчання представляє великий науковий і прикладний інтерес. При реалізації системи дистанційного навчання виникають проблеми захисту інтелектуальної власності навчальних курсів, контроль знань студентів, підтвердження повноважень віддаленого клієнта.

З розвитком інформаційних технологій все більша увага приділяється дослідженням у галузі дистанційного навчання [1; 2; 3]. Вищезазначені проблеми обумовлюються великими втратами від витоку інформації, що подається авторами навчальних курсів, достовірності позицій контролю та обліку, а також можливістю підміни студентами результатів дистанційного навчання. Захищеність інформації в системі дистанційного навчання впливає на функціонування як основний чинник в її існуванні і розвитку. Для успішного вирішення вищезгаданих проблем необхідно визначити необхідну і достатню міру захищеності інформаційних ресурсів. Критеріями необхідності й достатності цієї міри захищеності виступає критичність, цінність інформаційних ресурсів системи дистанційної освіти, відповідно актуальним завданням є розробка методів оцінки цінності, критичності та захищеності інформаційних ресурсів системи дистанційного навчання.

Дослідники стверджують, що передача захищеного авторським правом матеріалу є незаконною, навіть якщо не було ніякої особистої вигоди для продавця[4].

Кількість онлайн курсів збільшується у вищих навчальних закладах. Широке використання онлайн-курсів потребує відповіді на питання щодо права власності на матеріали курсу і збільшує напруженість у відносинах між викладачами та університетами, що стосуються прав і обов'язків, пов'язаних з онлайн-курсами. Електронні засоби захищені від піратства, але це ніяк не стосується інформації, яка розміщується в Інтернеті. Адже ця інформація, особливо та, що стосується науки, освіти, відноситься до інтелектуальної власності. Нині переважна більшість курсів дистанційного навчання закриті, тобто показані тільки демоверсії, за якими часом неможливо судити про їх якість. Відкриті курси, статті, книги відверто використовуються без жодних посилань. Швидкого вирішення цієї проблеми не існує, але це необхідно, бо від цього прямо залежить поширення навчально-освітньої інформації у світовому мережевому просторі, якість створюваних і використовуваних освітніх продуктів. Ці проблеми пов'язані в основному з педагогічною стороною дистанційної форми навчання. Звичайно, існують і інші проблеми, пов'язані, наприклад,

з необхідністю систематичного оновлення апаратного парку, програмного забезпечення, відповідно постійного підвищення рівня володіння навичками користувача персонального комп'ютера викладачами. Типове обґрунтування такого підходу, використання інтелектуальної власності означає те, що викладачі не є авторами робіт, створеними за допомогою ресурсів університету.

Із упровадженням дистанційного навчання за допомогою цифрових засобів доставки таких, як навчальні, електронна пошта та інші Інтернет-технології, поширилось порушення прав інтелектуальної власності.

Як тільки захищений авторським правом матеріал записується у форматі матеріальних (рукописи або електронний файл), він автоматично стає захищеним. Тим не менш, реєстрація в Бюро реєстрації авторських прав забезпечує додатковий захист у разі порушення і часто знаходиться в інтересах автора, якщо порушення стає проблемою. Захищені авторським правом роботи можуть бути відтворені, адаптовані для створення похідних праць, поширюватися і виконуватися іншими авторами. Останнє може також передавати права на інші. Якщо захищений авторським правом матеріал відтворений без дозволу власника, порушник може нести за це відповідальність. Прикладом порушення авторського права є користування програмним забезпеченням та мультимедійними матеріалами. Такі матеріали, як ідеї, факти і відкриття, не підпадають під захист авторського права, оскільки не зафіксовані в матеріальній формі.

Якщо відсутній письмовий договір надання права власності викладачу, то при звільненні з роботи права власності можуть залишатися за роботодавцем. В умовах роботи за наймом право власності переходить від первісного власника до роботодавця, який, у свою чергу, змінює термін дії авторського права з 50 років у випадку індивідуальної власності на 75 років з організаційними правами власності. Це відповідає зміні на захист того, що політика університету визначає їх як традиційні наукові роботи [5].

Питання інтелектуальної власності, пов'язані з програмним забезпеченням та іншими електронними матеріалами, є більш складними з ростом числа онлайн-курсів та програм в університетах, і все більш широке використання технології професорсько-викладацького складу для адміністрування своїх курсів. Необхідно враховувати, що в минулому традиційні наукові роботи не були основним джерелом доходу для університету. Поява та розвиток цифрових форматів таких, як курси і програми, може вплинути на право університетів визначати традиційні наукові роботи майбутньою політикою навчальних закладів [6].

У рамках дистанційного навчання деякі установи та викладачі вирішують проблему авторства цифрових власних матеріалів. Зокрема передові цифрові матеріали змісту курсу часто використовують значну кількість організаційних ресурсів таких, як дизайн, місце на сервері, управління і технічне обслуговування, спеціалізоване програмне забезпечення та інші витрати, пов'язані з інфраструктурою.

Викладачі приділяють багато часу і зусиль, і хочуть бути визнаними

відповідно, щоб допомогти фінансувати й розвивати свої майбутні дослідження та публікації.

Одним з елементів, що ускладнює процес, є те, що матеріали, розроблені викладачами з інституційними ресурсами, можуть бути легко передані через засоби масової інформації та швидко розповсюджені серед великих аудиторій.

Без сумніву, онлайн-навчання ні в якому разі не зможе стати заміною традиційному навчання. Воно не в змозі створити студентську атмосферу і замінити спілкування з педагогом. За допомогою дистанційної освіти жителі невеликих міст отримують можливість проходити та успішно закінчувати курси столичних університетів і академій. Віртуальним слухачам, які суміщають навчання з роботою, дається шанс скоротити кількість аудиторних годин і отримувати конкретні знання без відриву від безпосередньої діяльності.

За допомогою дистанційного навчання з'являється можливість встановити баланс між суспільним попитом на освіту та його пропозицією.

Усі освітні установи, що використовують інформаційно-комунікаційні технології, фактично знаходяться поза правовим полем. Необхідно відзначити, що на сьогоднішній день для розвитку системи дистанційної освіти практично відсутня нормативно-правова база.

У вишах і інших організаціях поступово створюються електронні підручники і бібліотеки з них, інформаційно-освітні середовища, однак відсутні правові засади використання даних матеріалів, розміщених у мережі. Для ефективної роботи навчальних закладів, що використовують технології дистанційного навчання, необхідна координація їх дій, а також створення відповідної нормативної бази, надання дистанційному навчанню офіційного статусу.

Нормативно-правова база дистанційної освіти повинна формуватися у вигляді пакета національних актів з питань організації правового регулювання відносин між об'єктами і суб'єктами у сфері дистанційної освіти з урахуванням єдиних вимог, визначених Міністерством освіти і науки. В основу повинні бути покладені такі принципи: облік конституційних норм, відкритість і доступність інформації, захист прав інтелектуальної власності, інформаційна безпека, узгодженість норм з актами інших галузей законодавства, а також з міжнародним законодавством. Якщо система дистанційної освіти матиме нормативно-правову базу, вона стане однією з офіційних форм отримання освіти. Визначено, що технічні повинні забезпечувати програму роботи студентів над змістом навчального матеріалу (програму процесу його засвоєння), поєднання функцій навчання і виховання, посилення можливості контролю і самоконтролю за процесом і його результатами засвоєння знань, допомога в реалізації ідей диференційного і проблемного навчання. Однак, слід зауважити, що сьогодні, говорячи про дистанційне навчання і вирішуючи проблеми його впровадження в практику, провідні шведські вчені значну увагу приділяють в основному аспектам інформаційного обміну як основі випереджаючої освіти, орієнтованої на існування людини в інформаційному суспільстві[7].

Основу освітнього процесу при дистанційному навчанні складає цілеспрямована і контрольована інтенсивна самостійна робота студента, який вчиться за індивідуальним розкладом у зручному для нього темпі.

Висновки та перспективи подальших розвідок дослідження проблеми. Пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікативних технологій, що забезпечують удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві

Визначено, що технічні засоби повинні забезпечувати програму роботи студентів над змістом навчального матеріалу (процесу його засвоєння), поєднання функцій навчання і виховання, посилення можливості контролю і самоконтролю і його результатами, допомога в реалізації ідей диференційного і проблемного навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Swedish Agency for Networks and Cooperation in Higher Education [Електронний ресурс] // Frequently asked questions – FAQ. Retrieved June 7, 2008. – Режим доступу : <http://english.netuniversity.se/page/4888/faq.htm>
2. Swedish National Agency for Higher Education [Електронний ресурс] Kartläggning av distansverksamheten vid universitet och högskolor. årsrapportering av ett regeringsuppdrag, 2010. – Режим доступу : www.hsv.se.
3. Tait, A. What are open universities for? In Open Learning / A. Tait // The Journal of Open and Distance Learning. – 2008. – No. 23 (2). – P. 85–93.
4. The Bologna Process Website [Електронний ресурс]. – Retrieved on June 8, 2012. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/education/policies/educ/bologna/bologna_en.html
5. Swedish patent and registration office [Електронний ресурс]- режим доступу: prv.se/programs and distance courses.
6. Rovai, A. P. Why some distance education programs fail while others succeed in a global environment / A. P. Rovai, J. R. Downey // Internet and Higher Education. – 2010. – No. 13. – P. 141–147.
7. Rennie, F. Re-Thinking Sustainable Education Systems in Iceland: The Net-University Project / F. Rennie, S. Jóhannesdóttir, S. Kristinsdóttir // International Review of Research in Open and Distance Learning. – 2011. – No. 12 (4). – P. 88–104.

Анотація

Розглядаються головні аспекти захисту інтелектуальної власності при впровадженні дистанційного навчання. Актуальність роботи зумовлена необхідністю впровадження дистанційного навчання та використання можливостей, які дає електронне навчання. Досліджено проблему необхідності захисту інтелектуальної власності в системі дистанційного освіти.

Ключові слова: дистанційна освіта, електронне навчання, інформаційно-комунікативні технології навчання, безперервна освіта дорослих, інтелектуальна власність

Аннотация

Рассматриваются основные аспекты защиты интеллектуальной собственности при внедрении дистанционного обучения. Актуальность работы обусловлена необходимостью внедрения дистанционного обучения и использованием возможностей, которые дает электронное обучение. Исследована проблема необходимости защиты интеллектуальной собственности в системе дистанционного образования.

Ключевые слова: дистанционное образование, электронное обучение, информационно-коммуникативные технологии обучения, непрерывное образование взрослых, интеллектуальная собственность

Summary

Main aspects of intellectual property protection in the implementation of distance learning are studied. The relevance based on the necessity of implementation of distance learning and e-learning is considered in the article.

Key words: distance education, e-learning, information and communication technology training, adult life long education, intellectual property